

LUNDS
UNIVERSITET

En jämförelse av könshandelsoffer och offer för människohandel i två av Statens offentliga utredningar

Ellinor Hammarsköld

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG20
Termin: Vårterminen 2013
Handledare: Olof Beckman

Abstract

The parts concerning victims of prostitution and the victims of trafficking in two Swedish Government Official Reports are in this essay compared to evoke the differences between the perception of the crimes and it's victims. The method of the analysis is principally focused on the content and finds traction with a subsequent comparison to discover differences and similarities. The theory is based on the victims; the views on the hierarchy between victims with emphasis on the different subjects. The result is consistent with the reports when one regards the hierarchy and ranking of victims and is argumentatively also consistent when producing this hierarchy. The perspectives are slightly more inconsistent when concerning the motives behind - and subsequent views of - the crimes and it's due to the differences between the crimes of the reports. The victims of trafficking are more highly ranked than victims of prostitution.

Keywords: victims, prostitution, migration, trafficking, laws, Sweden, Swedish Government Official Reports, transnational crimes, hierarchy, purchase, sex

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	2
1.2	Material och avgränsningar.....	3
1.2.1	Primär- och sekundärmaterial.....	4
1.2.2	Skillnader i materialet.....	6
1.2.3	Källkritik.....	6
2	Teori och metod	8
2.1	Teori.....	8
2.2	Metod.....	11
3	Litteraturoversikt och tidigare forskning	13
4	Bakgrund	16
4.1	Statens offentliga utredningar.....	16
4.2	Statens offentliga utredningarna.....	16
4.2.1	Könshandel.....	17
4.2.1.1	Argument för en kriminalisering.....	17
4.2.1.2	Argument mot en kriminalisering.....	18
4.2.2	Människosmuggling och offer för människohandel.....	18
5	Analys och Diskussion	20
5.1	Analys.....	20
5.1.1	Vilja och ovilja hos offer.....	20
5.1.2	Offrets profil.....	22
5.1.3	Nationella och internationella aspekter.....	23
5.1.4	Förövare.....	24
5.1.5	Åtgärder.....	26
5.1.6	Kriminalisering.....	29
5.2	Diskussion.....	32
5	Sammanfattning	36
	Referenser	37

1 Inledning

Prostitution jämte slaveri sägs vara mänsklighetens äldsta företeelser,¹ två existerande fenomen i samhället som alltid funnits men med den skillnad att de har haft olika form och förekommit i olika grad baserat utifrån kontext. I den globala världen som vi lever i idag utgör dagens värld har dessa fortgått om än i olika skepnader.

Denna uppsats fokuserar på Sverige och dess lagstiftning gällande könshandel samt människosmuggling och människohandel. Generell handel av människor inom Sverige kan betraktas som småskalig i jämförelse med andra länder men existerar likväl.² Trafficking in i Sverige av främst kvinnor har till synes ökat³ och sexturismen utomlands har blivit mer framträdande som alternativ till den inhemska prostitution för sexköpare. Samtidigt som många kvinnor i prostitutionsyrket faller under diverse internationella konventioner och dokument som skapats till att skydda dem från att träda in i prostitution⁴ så förespråkar en annan riktning på den politiska skalan ett legaliserande av prostitution som legitimt yrke.⁵ Det nästan polariserande förhållandet mellan dessa två åsikter ger debatten ytterligare kraft som både kontroversiellt och uppmärksammat ämne. Det senare, legalisering av prostitution, har exempelvis skett i länder såsom Tyskland, Schweiz och Nederländerna.⁶

Människosmuggling och människohandel har förgreningar in i prostitution och då exempelvis genom trafficking av (mestadels) kvinnor för att leda in dessa i prostitution. Detta sker för andras profit, det vill säga ekonomisk vinning, när det gäller människohandel, oftast för de som smugglar kvinnorna för att sedan utnyttja dem för att tjäna

¹ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 41.

² SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 212.

³ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s.147.

⁴ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 9 ff.

⁵ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 47.

⁶ ProCon.org, "100 Countries and Their Prostitution Policies", Ansvarig utgivare: Kambiz Akhavan, (Hämtat 19 december 2013 <http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772>)

pengar. Att människohandel har ofrånkomliga anknytningar till könshandel är i detta fall ett medvetet val jag har gjort vid jämförande för att studera skillnaderna mellan framställningen av offren. Då det ofta (men självklart inte uteslutande) i Sverige är så att sexsäljare ofta har blivit lurade och/eller insmugglade från andra länder så har de en nyckelposition i båda utredningarna.

Offret står därmed i fokus för den här uppsatsen. Jag valde ämnet just därför att skillnaden mellan åsikter gentemot dessa offer verkade som ett intressant område att studera samtidigt som det ännu är aktuellt. Just den omdebatterade prostitutionen i förhållande till något som numera är så allmänt fördömt som handel av människor ansåg jag skulle ge en speciell bild då den senare ibland föranleder den förra och vice versa.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Eftersom det är beskrivningen av offren i Statens Offentliga Utredningarnas (SOU) som jag har studerat är i fokus för den här uppsatsen så baseras frågeställningen på att ge bättre inblick i situationen mellan dessa två utvalda primärmaterial. Det huvudsakliga problemet för den här uppsatsen baseras på perceptionen av offren i könshandel samt människohandel. I ”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” (SOU 2002:69) kommer jag koncentrera mig huvudsakligen på människohandel för att få en mer sammanhållen bild då ämnet skulle bli för brett, och just att skillnaden mellan dessa två är mellan vilja respektive ovilja. Mer om detta kommer jag beröra senare. Min huvudfråga grundar sig hur man i de två utredningarna väljer att betrakta och beskriva de människor som bedöms vara offer. När man talar om offer är det ofrånkomligt för författarna att inte framställa offren på ett sätt som talar för hur man anser de i framtiden (efter Statens offentliga utredningars tillkomst) bör behandlas av Sverige. Denna förutsättning har jag gjort eftersom hela uppsatsen utgår från ståndpunkten att det *finns* synsätt på offer baserat på brottet/brotten i fråga och då uppsatsfrågan inte behandlar huruvida det existerar synsätt så är det en premiss jag har godtagit för att koncentrera ämnet vidare. Jag bortser inte från möjligheten att offerframställning kan vara vag och svår att se utan att objektivitet å författarnas sida i mångt och mycket är omöjlig. Det jag menar är att som författare till en SOU så är det svårt att bortse, eller separera sig från det man lärt sig, upplevt eller sett, och så vidare. Människor är inte opartiska och just då det är en svensk utredning bestämd av regeringen så

ska det även till del återspegla samhällsopinionen och visa vad människor i Sverige anser om ämnet. Detta senare utgör grunden för en annan aspekt av frågan då likheter och skillnader mellan offren också kommer studeras uppföljt av möjligheten om dessa existerar.

Hur själva lagstiftningen ser ut i Sverige för könshandel och människosmuggling och människohandel när den här uppsatsen skrivs är inte det som är det relevanta då det jag undersöker är framställningen av brottsoffren i två statliga utredningar, nämligen ”Könshandel: Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning” (häriifrån utredningen om könshandel) och ”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” (häriifrån utredningen om människohandel). De är inte uttömmande för vad som händer vid lagstiftandet men ger ändå en inblick i vad man ansåg om olika aspekter gällande framtida bearbetning av lagen, och behandling av förbrytaren och offret (om det finns något offer eller förbrytare det vill säga).

Syftet med denna uppsats är att försöka undersöka vilket brott som betraktas som mer socialt oacceptabelt enligt utredningarna och försöka utröna vilka skillnader som återfinns emellan dessa två offentliga utredningar. Detta för att ta reda på vilket brott som anses allvarligast ur ett socialt baserat perspektiv och försöka se varför dessa skiljer sig åt.

Huvudfrågeställningen är därmed hur synen på offren framställs, fast då denna är bred har jag valt att ställa mer nischade frågor för att kunna finna ett svar. Hur skiljer sig innehållet i Statens offentliga utredningarna åt inom de större områdena de behandlar; de områden jag talar om då är motivationen hos de olika parterna, närmare bestämt om de förutsatta offren drivs av vilja eller ovilja, om det finns något som typifierar dem, om brottet är nationellt eller internationellt, åtgärder som sätts in och hur kriminaliseringen samt straffläggningen ter sig. Hur skiljer sig utredningarna åt när det kommer till den sociala behandlingen och ställningen hos offren?

1.2 Material och avgränsningar

Primärmaterialet består som tidigare nämnts av ”Könshandel: Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning” (SOU 1995:15) och ”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” (SOU 2002:69).

1.2.1 Primär- och sekundärmaterial

1.2.1.1. ”Könshandel: Betänkande av 1993 års Prostitutionsutredning” (SOU 1995:15)

Den här utredningen kommer jag, istället för att använda hela dess namn, kortfattat benämna som utredningen om könshandel.

Utredningen om könshandel är en utredning som undersökte prostitutionen i Sverige under mitten av 1990-talet. För att vara exakt så bemyndigades Socialdepartementet 1993 av den dåvarande regeringen att tillsätta en utredning av prostitutionen vilket resulterade i ”Könshandel: Betänkande av 1993 års Prostitutionsutredning”. Utredningen tillsattes för att förutsättningslöst undersöka om kriminalisering av prostitution var en lämplig åtgärd för att stärka samhällets insatser när det gäller att bekämpa just prostitution.⁷ Den utreder därmed huruvida man bör kriminalisera prostitution, antingen i form av att sälja eller att köpa, eller både och.

Den del i utredningen om könshandel jag undersöker, benämnd ”Mina överväganden och förslag till åtgärder”, är i omfång cirka 20 sidor lång men har i sin sammansättning en koncis uppställning av argument för och emot en kriminalisering av prostitution som presenteras i avsnittet ”4 Bakgrund”. Själva argumenten har jag placerat här för att ge en insyn till hur författarna resonerade samt att det kommer vara aktuellt för analysen att ta upp orsakerna till argumenten. Författarna har formulerat argumenten utifrån händelser, orsakssamband och så vidare när de försöker komma fram till huruvida att kriminalisera båda parterna (både köpskägaren och säljaren) eller endast kriminalisera en part.

1.2.1.2. ”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” (SOU 2002:69).

Den här utredningen kommer jag, istället för att använda hela dess namn, kortfattat benämna som utredningen om människohandel.

”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” skapades då regeringen år 2000 skapade en parlamentarisk kommitté (UD 2000:03) som skulle utreda utlänningslagens (1989:529), UtIL, bestämmelser om anhö-

⁷ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 3ff.

riginvandring till Sverige. Detta gjordes för att underlätta lagföringen gällande människosmuggling och människohandel samt att underlätta att skapa möjligheter att ge offren för människohandel stöd, så väl rättsligt och annat så att offren och andra inblandade kan bistå i brottsutredningar.⁸

Den delen jag kommer använda som primärmaterial från denna utredning heter ”Överväganden och förslag” och är i sidantal betydligt mer omfattande i jämförelse med utredningen om könshandel med nästan dubbelt så många sidor. Då ”Människosmuggling och offer för människohandel: Slutbetänkande av Anhörigkommittén” innehåller två brott så har jag valt att till största del tala om ”människohandel” framför ”människosmuggling”. Det därför den första talar om ofrivillig förflyttning då den andra snarare endast talar om förflyttning av människor som både kan vara ofrivillig och frivillig. Det är det här som jag tidigare benämnde som ”vilja och ovilja” i avsnitt ”1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar”. Det kommer sig nästan naturligt att människosmuggling har frivilliga deltagare som vill smugglas i jämförelse med människohandelns offer som snarare utsätts för slaveri i den bemärkelsen att de luras in genom skuldsättning och fagra löften, kidnappning och liknande. Människohandelsoffer används som varor till skillnad från människosmuggling där människor ofta betalar för att smugglas in och/eller ut ur ett land. Vid en undersökning av de övriga kapitlen i Statens offentliga utredningarna skulle dessa inte återge samma resultat som att se till de kapitlen där författarna påvisar sina konstateranden och påpekanden. Detta kapitel i vardera SOU skulle därmed visa synen på offren då resterande och föregående kapitel ska vara separerade från något som kan liknas vid tyckande. Dessa föregående kapitel ska även förmedla information såsom omfattning, definitioner, internationella åtgärder som man ska se till och vad som redan gjorts inom området samt att man ser över lagarna. Det är först i Statens offentliga utredningarnas kapitel gällande överväganden som behandlar vad författarna anser bör ske efter eller som resultat av Statens offentliga utredningarnas tillkomst.

Andledningen till varför jag använder de här två utredningar har två förklaringar. Den första förklaringen är att de två utredningarna båda berör kriminaliserad handel med människor, som i sin tur sammanfaller med varandra (exempelvis smuggling av människor för att användas i prostitution). Den andra orsaken är att de två utredningarna

⁸ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s.3; 13.

tar avstamp i frågor som är ständigt närvarande och angelägna ämnen i den samhällspolitiska debatten i Sverige.

1.2.2 Skillnader i materialet

De skillnader som praktiskt finns mellan utredningarna är att utredningen om könshandel har ett strikt uppradande av information och förslag gällande offrens situation i förhållande till utredningen om människohandel som har ett mer beblandat sätt att framställa offrens läge vilket innebär att offren till del tas upp i olika sammanhang i människohandelsutredningen i jämförelse med könshandelsutredningen. Med detta sagt så innebär inte detta att det var vidare svårt att urskilja. Det här grundar sig i att utredningarna har helt olika mål med vart de ska komma och att utredningen om könshandel har ett mer offer/brottsling-inriktat problem än utredningen om människohandel som snarare arbetar för effektiviserandet av att förhindra att brott begås genom landsgränsöverskridningar.

På grund av att de är olika utredningar med olika sätt att framställa sina offer samt olika långa så har jag fått arbeta med dem på skilda sätt. Därför har jag avsiktligt och i stora delar förbisett de bitar som inte är relevanta för ämnet just på grundval av att jag fokuserat på offren.

Att de båda utredningarna tillkom med ungefär en tioårsperiod mellan varandra förstärker deras komplementförmåga som material att jämföra eftersom varken språket eller de många rådande åsikter tycks ha förändrats dramatiskt under en så kort tid. Att ta två SOU med flera decennier emellan skulle jag anse te sig mycket svårare då dessa har uppkommit under tidsspektrum som skiljer sig stort åt och att jämföra två sådana skulle snarare vara en olägenhet i ett sådant här arbete såvida man inte specifikt skulle se till kontextskillnader eller dylikt.

1.2.3 Källkritik

Eftersom de två utredningarna är statens offentliga utredningar (SOU), så är det ofrånkomligt att de båda har tillkommit på uppdrag av den svenska regeringen och därmed har i grunden samma upphovsmakare men med den skillnaden att i just det här fall så är utredningarna skrivna av Socialdepartementets 1993 års Prostitutionsutredning och den

parlamentariska Anhörigkommittéen. Jag tänker endast poängtera att de har tillkommit på uppdrag givna av den svenska staten och därmed är officiella dokument.

Dessutom vill jag poängtera att den första av utredningarna, utredning om köns-handel, är cirka två decennier gammal men att det för mig inte har någon vidare betydelse eftersom ämnet är lika aktuellt nu som det är idag. Detsamma gäller för utredningen om människohandel, även om den är något yngre. Det som är mest utmärkande för de två utredningarna är dock att utredningen om könshandel har influerat utredningen om människohandel då ”Sexköpslagen” stadgades 1998 (nuvarande 6 kap 11 § Brottsbalken).

Jag har valt att fokusera på kapitlen som behandlar överväganden och förslag därför att de övriga kapitlen i utredningarna främst är informerande och undersökande. Dessa kapitel bör vara neutrala och det är i kapitlet gällande överväganden som ger rum för författarnas åsikter att bre ut sig. Eftersom det är denna sida grundat på åsikter (som snarare resonerar än informerar) så kommer den mänskliga aspekten fram och visar sig, och det är det jag har fördel till i kapitlen gällande överväganden. Just att det är statliga utredningar och offentliga sådana så är det också en något officiell bild av Sverige och vad ”svenska folket” (min utplacering av citattecken) tycker och tänker om just dessa ämnen. Det ger därmed också en syn på dessa två brott och efterföljande resultat som kan räknas som svensk i den bemärkelsen att Sveriges regering har tillsatt utredningarna, och regeringsparti/-er väljs av folket.

2 Teori och metod

I det här kapitlet kommer teori och metod presenteras. Teorin består av olika författare vilka även kommer tas upp i viss mån i den kommande litteraturöversikten. Metoden kan man koncist kalla ett innehållsmässigt jämförande men kommer beskrivas mer ingående i kommande underkapitel.

2.1 Teori

Min teori grundar sig på synsätt på offer. Detta kommer ske genom en sammansättning av olika teorier.

Jennifer Schweppe diskuterar i sin artikel "Defining Characteristics and Politicising Victims: A Legal Perspective"(2012) hur man rankar offer inom rättsväsendet och hur detta inte är konsekvent med den politiska aspekten av lagstiftande. Hennes text behandlar hatbrott i USA men principerna bakom hennes resonemang kan lika väl appliceras på det jag avser göra, nämligen studerar hur man i de av mig ovan angivna SOU:erna beskriver offren vid sexköp och människohandel.

Det Schweppes (2012) i grund och botten talar om är att motivationen bakom brottet ofta anses vara den avgörande faktorn om hur allvarligt brottet är.⁹ Motivationen är det som driver fram brottet och det är då framför allt motivationen hos brottsutövarna vi talar om. Dessutom handlar det även offrets subjektiva upplevelse samt vilket resultat som brottet har gentemot det samhället/gemenskapen offret identifierar sig med. Att begå ett brott som påverkar mer än en person åtgärdas med ett strängare straff. Brottet blir i sig självt inte en handling mot en enda person utan mot en grupp människor eftersom anhöriga och presumtiva inblandade människor påverkas av denna/dessa handlingen/-ar. Brottet får en vidare utbredning när det gäller påverkan och anses då vara ett svårare brott.

⁹ J. Schweppe, "Defining Characteristics and Politicising Victims: A Legal Perspective", *Journal Of Hate Studies*, Gonzaga Institute for Action Against Hate, Vol. 10, 2012, s. 174ff.

While generally speaking, crimes are ranked in severity by assessing the objective severity of the offence (...) crimes are punished more harshly due to the motivation of the offender, the subjective experience of the victim, and the impact the crime has on the community with which the victim identifies.¹⁰

Det Schweppes (2012) menar i det här ovanstående citatet är att problemet inte endast ligger i kategoriseringen av offer och politiska attityder gentemot kategorierna utan även i hur man bestämmer vem som förtjänar mer beskydd. Vem som bestämmer vilket brott som är värre än ett annat är en fråga man kan ställa sig. Genom att fastställa vissa principer i lagstiftningen så sänder man ut signaler men samtidigt som man bestämmer att vissa är mer värda beskydd än andra gör man också ett drag som är mer fördelaktigt för en viss grupp. I det av mig uppföljande citatet påvisar hon just detta.

This means that the legislature is classifying distinct victim types as more worthy of legal protection—legal protection which has an enormous impact on the offender during the sentencing stage. When the legislature chooses to discriminate between offenders, placing certain offenders into a category, any offence against which automatically requires an enhanced sentence, it must do so carefully, and with the principle of equality for offenders and victims in mind.¹¹

I det här ovanstående citatet kan man se att Schweppes (2012) argument till slut leder till att det bildas en hierarki mellan offren som enligt henne är orättvist. Hennes främsta poäng är att det bör råda ett så jämlikt synsätt på offren som är möjligt. Då hennes definition är långt ifrån fullständig så har jag tagit till mig fler synsätt för jämlikhet mellan offer.

Existensen av institutionella rättighetssystem har kanske främst uppkommit för offrets skull; nämligen att ge den person som blivit utsatt för ett bestämt brott någon form av upprättelse.¹² Kieran McEvoy och Kirsten McConnachie diskuterar i sin artikel "Victimology in transitional justice: Victimhood, innocence and hierarchies" (2012) den inkompatibla bilden av ett system där offret "förtjänar" rättvisa,¹³ och verkligheten där

¹⁰ J. Scheppe, 2012, s. 174.

¹¹ Ibid., s. 178.

¹² K. McConnachie; K. McEvoy, "Victimology in transitional justice: Victimhood, innocence and hierarchies", *European Journal of Criminology* 2012 9, DOI: 10.1177/1477370812454204, s. 527-8.

¹³ Ibid., 2012, s.528.

rättvisa ('rättvisa' här utgår från straffrättslig rättvisa) inte matchar retoriken man använder. Just den transnationella regleringen har fått kritik för att inte fungera som påstått. (Här vill jag påpeka att den form av rättvisa de talar om grundar sig i transnationella företeelser såsom massiva mänskliga rättighetsöverträdelser men då de tar upp en del i sin text som jag anser fungerar i min uppsats har jag valt att inkludera den. Denna del behandlar hur reproduktionen av offerrollen påverkar utfallet av straffrättsliga åtgärder.

Att se offer som den binära motsvarigheten till brottslingar är som att försöka se allt i svart och vitt. Ofrånkomligt skapas det nyanser av grått där komplexiteten i människornas värld visar sig, och att försöka att strikt kategorisera offer resulterar i ett mycket subjektivt präglad tillvägagångssätt. Detta tillvägagångssätt innefattar då en syn på att vissa offer förtjänar rättvisa mer än andra vilket inte alltid skapar någon jämlik rättvisa. Konceptet av oskyldighet skulle därmed också spela in och visa sig som en faktor. Vid detta nämnande uppkommer två frågor: Vad är oskyldighet i en komplicerad värld (eller ens i ett samhälle)? Och varför bör inte alla offer behandlas som just offer beroende på brott istället för bakgrund? Dessa frågor ämnar jag inte svara på. Dock uppkommer ämnet gällande brott offer kan ha utfört under tiden de var i en offerposition (exemplet som framförs är barnsoldater).¹⁴ Det handlar om att se offer som offer i den mån att de utsatts för ett brott och innehar den positionen istället för att påverkas av omgärdande omständigheter. Ofta får rättfärdigandet av offrets position ett resultat som grundas på subjektiva syner på offren och att dela in offren är också resultatet av ett subjektivt bedömande.

Teorin använder jag för att visa på att offer är offer oberoende på brottet och bör därmed behandlas utifrån denna aspekt. Att ta in brottet i straffet är inget som är ovanligt men eftersom de är sammanlänkade efterkommande åtgärder såsom behandling och ersättning är en aspekt som blir intressant för uppsatsen då det visar hur man prioriterar offren sinsemellan oberoende på brottet. Detta skulle därmed också visa på hur attityder till olika brott och därefter också offren ter sig och visar sig. Vad gäller subjektivitet vid arrangering av offer så är subjektivitet ofrånkomligt eftersom det mesta som sker i de mänskliga samhällena baseras på sociala premisser men bara för att man kan konstatera detta så finns det en nödvändighet att fortsätta diskutera offerhierarkin som görs inom

¹⁴ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.532.

samhällen. Teorin kommer användas till två huvudsyften. Det första är att se offer som jämlikar i den form att deras behov uppfylls till den mån det finns behov (jag talar här främst om socialt, juridiskt, och i vissa fall, ekonomiskt stöd) eftersom dessa människor har utsatts för brott oavsett vilket brott detta är och hur detta anses socialt. Det andra syftet är att försöka se rankningen mellan offer och hur denna anses vara grundad i motivationen till brottet.

2.2 Metod

För att nå mitt mål med den här uppsatsen, det vill säga, söka finna ett svar på differentieringen av offer, använde jag en analys som bestod av först en grundläggande innehållsmässig analysering av de två offentliga utredningar som dessutom följs upp av ett komparerande analys mellan dessa två.

Innehållsanalysen fokuseras till de beröringspunkterna jag valt ut av anledningarna att de har varit mest framträdande i texten och/eller uppmärksammats mest av texternas författare. De områden som kommer tas upp i analysen är vilja gentemot ovilja hos offren, det typiska offret, nationellet och internationellt, vem som är förövare och vad denne gjort, vinstsyfte bakom brottet, åtgärder som görs och anses behöva tillkomma av författarna, bevispersonersposition, och kriminaliseringen av brottet. Det senare kommer koncentreras mest till vilket straff som diskuteras. Denna uppdelning valde jag då jag inte ville ha för små delar samt inte för stora.

Innehållsanalysen utförde jag genom att först läsa igenom materialets delar (det vill säga: de olika kapitlena ag valt i utredningarna) och sedan undersöker dessa beröringspunkter närmare för att göra en mer djupgående analys av vad dessa säger. Sedan tolkar jag denna information för att finna ”innehållet” med fokus genom mitt teoretiska perspektiv. Efter denna tolkning så över går varje ämne i jämförelse.

Komparationen av de två utredningarnas överväganden är det som kommer vara centralt i analysen och det är likheter och skillnader som främst kommer tas upp för att urskilja synen och hur denna skiljer sig de två utredningarna emellan. Det är här teorin främst kommer finna plats. Mestadels kommer jag fokusera på ämnena som berör offer och förbrytare, insatser som föreslås och straff som föreslås samt överväganden gällande normerande effekter en lag kan ha. Vissa delar har behövt lite installation av in-

formation främst gällande tidigare behandling av olika parter men det deskriptiva är enligt mig nödvändigt för koherens.

Jag har valt att lägga upp analysen så att innehållsanalysen sker jämte komparation. Jag tar alltså upp ett tema för att sedan göra innehållsanalys på delarna innan jag gör en komparation.

3 Litteraturöversikt och tidigare forskning

Min teori baseras som tidigare nämnts på Jennifers Schweppes syn på diskriminering mellan brottsoffer och hur detta görs möjligt, så tänker jag även här under forskningsläget nämna henne som utgångspunkt för synen på offer då detta är det centrala för uppsatsen.

Vad gäller offerrollen så tar Joshua Bailey upp detta i ”Freedom or Slavery? The Harm in Legalizing Prostitution” genom John Stuart Mills ”harm principle”.¹⁵ ”(The harm principle” innebär att ”(...)men were free to think and live as they please until their actions harmed, or violated the rights, of others; only then could society restrict individual freedoms.”¹⁶

I korta drag säger denna text att man är fri att göra vad man vill så länge detta inte skadar andra eller samhället i stort. Vidare så diskuterar Bailey i en jämförelse om prostitution skadar samhället i en kontext av Sverige i motsats till Nederländerna. Skillnaderna blir sammanfattningsvis - enligt Bailey - att legalisering av prostitution skulle gå emot ”harm principle” och att det skulle skada det sociala samhället i det långa loppet då sexköp alstrar mer sexköp vilket innebär fler prostituerade och fortsatt efterfrågan. Just människohandelns involverande i prostitution som medel för att transportera människor är en faktor som ofta nämns som exempel på brott om existerar tillsammans med prostitution och därmed är ett delaktigt brott som låter sexköp fortgå.¹⁷

Synen på prostitutionsoffret framställs ur en synvinkel som behandlar en av aspekterna gällande offrens behov. Den som har skrivit detta är bland annat Max Waltman i hans text ”Prohibiting Sex Purchasing And Ending Trafficking: The Swedish Pro-

¹⁵ J. Bailey, ”Freedom or Slavery? The Harm in Legalizing Prostitution”, A Worldwide Student Journal of Politics, North Central College, Fall 2009/Spring 2010, s. 186ff.

¹⁶ Ibid.s. 185-6.

¹⁷ Ibid., s. 185-207.

stitution Law” som att prostituerade är i behov av ”empowerment”.¹⁸ Waltman påpekar även att det finns hålrum i lagen gällande åtgärder för offren.

Vad gäller traffickingoffer så diskuterar Dina Haynes det i sin artikel “Used, Abused, arrested and deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers” gällande de tidigare lagarna i olika länder oftast har lett till kriminalisering av traffickerade personer genom att anklaga dem för exempelvis prostitution eller innehav av förfalskade dokument.¹⁹ Trafficking är ett transnationellt problem som sträcker sig över hela världen och inte är begränsade till vissa områden eller länder. Sverige har arbetat mot människohandel åtminstone sedan Förenta Nationerna (FN) började sitt arbete med det, men i ett flertal andra länder är det ett lågprioriterat brott.²⁰ Sverige är dock ett av de länder som har beviljat asyl för vissa sociala omständigheter såsom ålder.

Den sista teorin jag tänker ta upp och använda i litteraturöversikten är Annemarie ten Boom och Karlijn F. Kuijpers artikel ”Victims’ need as basic human needs” och behandlar behoven offren själva säger sig ha. Denna vinkel, om än intressant, är dock inte den del jag främst fokuserar på när jag ser till deras diskussion utan diversifieringen mellan skillnaden av offrens olika behov utifrån de olika brott som de utsatts för. Om offer för mer allvarliga brott har större behov så skiljer sig dem från mindre allvarliga brott i den mån att offer för det sistnämna inte har behov i samma utsträckning.²¹

Det som inte tas upp i någon vidare utsträckning är synen på offren sinsemellan prostitution och människohandel. Oftast förs analyser och diskussioner endast kring ena parten av offret såsom hos John Bailey’s ”Freedom or Slavery? The Harm in Legalizing Prostitution” och Dina Haynes’ “Used, Abused, arrested and deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers”. Dessa två exempel förbiser inte faktumet att offren kan vara offer för både människohandel och könshandel men synen på framför allt offren som separerade ting utsatt för endast en av händelserna är det jag undersöker. Det är inte möjligt att per se

¹⁸ M. Waltman, “Prohibiting Sex Purchasing And Ending Trafficking: The Swedish Prostitution Law”, *Michigan Journal of International Law*, Fall 2011, [Vol. 33:133, s. 153.

¹⁹ D.F. Haynes, “Used, Abused, arrested and deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers,” *Human Rights Quarterly* 26 no. 2, May 2004, s. 224.

²⁰ *Ibid.*, s. 228-9.

²¹ A. ten Boom, K. F. Kuijpers, "Victims' needs as basic human needs", *International Review of Victimology*, 2012, vol. 18, s. 161.

jämföra två brott eftersom det trots allt är till stor del har olika attribut som skulle hamna i centrum för uppmärksamhet. Just areabaserade skillnader som delas mellan internationellt och nationellt problem, statusar som medborgare och icke-medborgare, könsfrågor och så vidare är exempel på hur dessa skiljer sig åt och skillnader man i övrigt skulle kunna fokusera på.

Men att se till offren och deras positioner skulle ge ytterligare en inblick i ämnet gällande offer för trafficking och prostitution. Att jämföra dessa brottsoffer – dessa företeelser som anses vara människosläktets äldsta – och se hur man anser om dessa i dagens Sverige.

4 Bakgrund

I det här kapitlet ger jag en kortfattad beskrivning av vad en SOU är för något och hur en SOU kommer till. Jag kommer även göra en kort genomgång av de SOU:erna jag har valt.

4.1 Statens offentliga utredningar

Statens offentliga utredningar (SOU) är en rad rapporter och betänkanden tillkomna genom utredningskommittéer tillkallade av av staten. Kommittéer eller andra utredare tillsätts för att göra arbetet som förordnas av regeringen. Förordningen innebär även att de får sina direktiv från regeringen. De är offentliga och finns tillgängliga bland annat via internet och bibliotek.

4.2 Statens offentliga utredningarna

Då jag ansåg att det skulle bli alltför lösryckt att inte gå igenom på ett översiktligt sätt vad utredningarna gav för bild av offren (eller snarare de som kan betraktas som offer) för att kunna ge min uppsats ett mer sammanhängande innehåll så har jag här koncist ställt fram det som mest har haft påverkan på analysen.

Vad gällande utredning om könshandel så är det i princip argumentationen för och emot gällande kriminalisering av sexsäljarna som mest har haft påverkan för min analys. Den uppföljande SOU:n gällande människohandel och människosmuggling är upplagd på ett annat sätt textuppläggsmissigt. Författarnas resonemang om offren återkommer på ett flertal olika ställen och har inte den mer enkla framställningen utredning om könshandel har som konkret talar om huruvida sexsäljaren ska vara offer eller brottsling.

4.2.1 Könshandel

Förslag om att köp av sex borde bekämpas genom andra åtgärder än kriminalisering framfördes redan i föregående prostitutionsutredning. Andra åtgärder innebar sociala och juridiska insatser. I SOU:n visar man att säljarna lider i stor utsträckning av ohälsa och drabbas också av skador genom misshandel och andra övergrepp. Missbruk, svår barndom, övergrepp, övergivenhet och utelämnning är ytterligare orsaker som kan leda till att en kvinna prostituerar sig. Utredning om könshandel är numera mer känd som ”Sexköpslagen” och härfter kommer en genomgång av argumentationen för och emot en kriminalisering av prostituerade presenteras.

4.2.1.1 Argument för en kriminalisering

Argument som presenterades för att kriminalisera köp av sex var att lagen skulle fylla en normbildande funktion, främja ökad jämställdhet samt göra klart att sexköp inte är socialt accepterat. När socialarbetare tillfrågades gällande hur de ansåg resultatet skulle bli av en kriminalisering av köp av sex så blev svaret att en kriminalisering skulle resultera i en påtaglig minskning av prostitution och att skadeverkningarna därmed skulle utebli. Polis påstod att det skulle bli ökad prioritet vad gäller spaning och utredning kring köp av sex samt ökade resurser som skulle medföra en högre status på polisarbetet. Kriminalitet och våld som omger prostitution skulle potentiellt minska. Ökad spaning skulle resultera i större insyn i könshandelsområdet och ge ökade möjligheter att ingripa. Dessutom skulle risken att bli upptäckt av familj och vänner med rättsliga åtgärder som följd såsom rättegång och utredning var ännu en avskräckande faktor för att ge sig in i prostitution. Om en kriminalisering existerade förväntades människor inte se det som inkomstalternativ och detta skulle också vara behjälpligt att stå emot påtryckningar.²²

²² SOU1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 220-2.

4.2.1.2 Argument mot en kriminalisering

Om man från lagstiftarnas sida valde att kriminalisera köp av sex så fanns det stor risk att prostitutionen skulle drivas under jord, prostituerade skulle inte våga be om hjälp, övergrepp, utpressning, etcetera skulle öka i och med större risk för prostituerad och kund samt att dessa skulle bli obenägna att vittna. Det skulle bli svårare att komma åt hallickarna och argumentet för att det är en frivillig överenskommelse gör spaningsarbete till en känslig fråga och underbygger att det skulle bli svårt att kontrollera. Kriminella och våldsamma könshandlare skulle ultimatum inte låta sig avskräckas, och alkohol- och narkotikaberoende kvinnor skulle förmodligen inte påverkas avkriminaliseringen eftersom de skulle fortsätta ta risken att prostituera sig för att skaffa sig medel för att fortsätta sitt narkotikaberoende. Vad gällande homosexuell könshandel så är detta svårare att påvisa då dessa förhållanden snarare liknar relationer samt att man är ömsom köpare och säljare istället för att endast ha antingen rollen som köpare eller rollen som säljare. Det är också mindre i omfattning än vad heterosexuell prostitution är.

Argumentet gällande straff är att det är svårt förena prostitutionsförbud med straff då gränsen mellan straffbelagd och icke-straffbelagd måste vara klar och entydig. Bevisvärigheterna är stora eftersom ingen av parterna är intresserade att avslöja.²³

4.2.2 Människosmuggling och offer för människohandel

Utredningen hade till uppgift att se över möjligheterna till underlättande av lagföring gällande fall av människosmuggling och människohandel samt bestämma vilka rättsliga möjligheter som kan ges människohandelsoffren så att de kan bistå i utredningar.²⁴

4.2.2.1 Innehåll

Skillnaden mellan människosmuggling och människohandel är att det första främst utgör transport av villiga människor medan det andra är handel av människor som ofta förs över landsgränser. Det första har rent ordmässigt en möjlighet att den smugglade människan har en egen vilja att bli smugglad medan det andra har motvilligt

²³ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 222-3.

²⁴ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 13.

tvingats in i en position att man sägs ägas av någon annan och sedermera utnyttjas för exempelvis tvångsarbete. Därför är människosmuggling ett brott mot staten och människohandel brott mot enskild person.²⁵ Det senare kallas även trafficking, och exempel på hur man kan ledas in i trafficking är genom löften av olika natur om bättre förhållanden men som senare förvandlas till skuldsättning. De människor som gett löftena säger då att de som getts löftena står i skuld till dem och måste göra som de säger/beordrar till dess att ”skulden” är avbetald.

Man utgår från Europeiska gemenskapens (EG) direktiv gällande definiering som påverkat beslut man har gjort gällande människors olagliga inresa, transitering och vistelse över gränser. Detta rambeslut används därmed som förstärkning av den straffrättsliga ramen för bekämpande av hjälp.²⁶ Dessutom ingår även Schengenkonventionen i lagstiftningen om olaglig förflyttning mellan stater för författarna att ta hänsyn till.²⁷

I SOU:en säger man att brottsoffer för människohandel ska få en ”(...)lämplig roll i det straffrättsliga systemet(...)” och ska få behandling utifrån deras situation. Dessutom föreslås det att offer bör ha en betänketid på 30 dagar från det att de exempelvis upphör kontakta den misstänkta gärningsmannen huruvida offret vill samarbeta med poliser och åklagare. Under denna tid ska det finnas bistånd av olika sort tillgängligt.²⁸

Man avslutar med att tala om att syftet med utredningens slutprodukt bör vara att koncentrera sig på att bekämpa olaglig invandring och att det inte är någon fråga gällande vittnesskydd eller annat skydd av offer. Ett uppehållstillstånd bör dock finnas som uppmuntrar till samarbete.²⁹ Det finns dock olika sorters uppehållstillstånd som diskuteras genom Statens offentliga utredningarna beroende på omständigheter och situation offren är i. Vissa offer kan man exempelvis inte ge ett uppehållstillstånd med tidsbegränsning till. Det krävs olika åtgärder till olika situationer och till följd därav så påpekar man i SOU:n att det inte finns en enda lösning.³⁰

²⁵ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 14ff.

²⁶ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 154.

²⁷ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s.226.

²⁸ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 156.

²⁹ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 155 f.

³⁰ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s.19.

5 Analys och Diskussion

Analysen är uppdelad i underkapitel som behandlar de olika ämnena jag tidigare i metodkapitlet framhöll och den övriga dispositionen är att jag konsekvent börjar med prostitutionsutredningen för att sedan övergå i människohandelsutredningen för komparationens skull. Därefter kommer slutdiskussionen.

5.1 Analys

Både sexköp och trafficking är högst politiserade ämnen. Det är ofrånkomligt att ta en ståndpunkt och göra val utan att till en viss del samtidigt utföra en politisk handling precis som Jennifer Schweppes (2012) påstår.³¹ Detsamma gäller offren. Sätter man dessa två i jämförelse som jag strax kommer göra så skapas spänningsförhållandet gällande vilket brott som anses allvarligast.

En av de tydligare skillnaderna mellan Statens offentliga utredningarna är att det som framställs är av olika utformning. Utredningen om människohandel fokuserar sitt intresse till åtgärder och förhindring, utredningen om könshandel framställer mot och för argument för huruvida man bör kriminalisera prostituerade.

5.1.1 Vilja och ovilja hos offer

Viljan inom prostitution är för utredarna ett ämne som inte har samma potential till en homogen slutsats som vid människohandel. Det är i många fall mer kontextuellt beroende då bakgrunden till varför man hamnar i prostitution skiljer sig åt³² i större omfattning än vad författarna förutsätter inom människohandel för traffickingoffer. Psyko-

³¹ J. Schweppe, 2012, s. 174ff

³² SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 221ff.

logiska sjukdomar eller besvär, misshandel samt andra faktorer som påverkat personen under barndom, etc.³³ kan ha lett fram till att en person valt eller uppmuntrats till att prostituera sig. Med det senare i åtanke kommer vi fram till nästa del av den tudelade synen på vilja och ovilja inom prostitution. Man kan fråga sig om det bara finns en klar vilja att välja att bli prostituerad eller om det finns faktorer man själv som enskild, eller i vissa fall isolerad, individ inte kan hjälpa. Individen kan då ställas i bakgrund till ett samhälle där samhället utgörs av individer och därmed måste beakta hur långt man bör respektera varje individ och dess vilja om deras handlingar påverkar samhället. Men, i denna analys ligger fokus på individen och hur den framställs, och talar man om en egen vilja att bli prostituerad skiftar fokus från offer till något som snarare liknar profilen hos en förövare. Förvirringen skapas då det finns många aspekter som påverkar utfallet. Att fastställa en kontrasterande position vad gäller offer och förövares vilja går således inte att extrahera.

Oviljan i människohandeln gentemot viljan i prostitution är en av de mest uppenbara skillnaderna i utredningarna. Den slutliga oviljan hos ett traffickingoffer (det vill säga, såvida en person blivit lurad att tillåta att bli flyttad till ett annat land men som sedan satts i ”arbete” för någon annans profit och insett att man utnyttjas utan ha möjlighet att ta sig ur denna underordnade roll) förutsätts i princip i människohandelsutredningen. Oviljan får en framträdande roll som en definierande faktor då dess motsvarighet, alltså *vilja att bli förd över gränser* ges namnet ”människosmuggling” för att särskilja från människohandel. I det senare betalar personen eller ger sitt godkännande att föras över gränser vilket i sig är ett brott som inte är olikt människosmuggling (rent utförandemässigt) men som trots allt har aspekter man beaktar i utredningen.

Människohandel ger ur en motivationsberoende³⁴ synvinkel ett mer renodlat offer. Motivationen att exploatera en människa efter att ha försatt denna person i en utelämnad position ger ett brott som skulle rankas³⁵ högt. För det första så utnyttjas en människa. För det andra så sker denna förflyttning, och sedermera exploatering, mot denna persons vilja. För det tredje sätts personen i beroendeställning gentemot förövaren/förövarna.

³³ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 221ff.

³⁴ J. Schweppe, 2012, s. 174ff.

³⁵ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.

5.1.2 Offrets profil

Offer för prostitution har typifierats av undersökningar som bestående av en majoritet kvinnor. Det är i regel ålder som åtskiljer de olika formerna könshandel visar sig i.³⁶ Detta faktum ger också ett könsrollsfokus som könshandelsutredningen i större utsträckning behandlar än människohandelsutredningen. En faktor som tillskrivs situationen (och speciellt köparna) är könsroller då dessa har ”(...) stor betydelse för kvinnors och mäns syn på sexualitet och förutsättningar för att bli parter i könshandel.”³⁷ Att könsroller sätts i en fåra där mäns roll involverar ett normaliserande av könshandel som ett rimligt alternativ, och kvinnor blir objektifierade och därmed underordnade är något som bör arbetas bort. Det responderar dåligt med idealet av ett jämställt samhälle författarna säger Sverige strävar efter, och att arbeta emot detta socialt är en av huvudspekterna. Ansträngningarna bör koncentreras på att främja jämställdhet och för kvinnor och män att kunna existera i samhället på lika villkor.³⁸ Dock infogas argument genom för-och-emot kriminaliseringen som påpekar att offer inte fullt ut är offer om detta har skett med en bakgrund i vilja. Har en person villigt prostituerat sig så bör detta påverka huruvida man ska se personen som offer eller brottsling. Att både förekomst och avsaknad av motivation hos en prostituerad bör tas i åtanke är därmed en skiljelinje som ytterligare felar att prostitution är ett hierarkiskt³⁹ högre brott.

Till skillnad från könshandel finns det ingen konsekvent profil av människohandelsoffer såvida man inte begränsar begreppet till en aspekt. Eftersom det finns olika arbetsuppgifter som människohandelsoffer förs över gränser att utföra så skiljer sig även arbetsuppgifterna (om man nu ska benämna dem som detta) åt och vilka ”sorts” (min markering) människor man behöver. Därför är människohandel ett vitt område som spänner över flertalet andra fält såsom ålder, social och ekonomisk status, utbildningsnivå, kön och så vidare. I Västeuropa har det typiska offret utgjorts av en ung kvinna.⁴⁰ Det här i sig självt kan förmedla vad som är attraktivt för marknaden just under en tids-

³⁶ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 214.

³⁷ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 221ff.

³⁸ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 214.

³⁹ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.

⁴⁰ SOU 2002:69. Människomuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 239.

period i ett visst område men visar även att människohandlade kvinnor ofta hamnar i en viss sorts situation, nämligen prostitution.

Att offren skiljer sig åt kan härledas till brottet och dess utformning men det kvarstår att könshandelsutredningen vill påverka läsaren till att koncentrera sig på att lagen man vill ska skapas bör skapas på grund av effekten. Effekten är i fråga en normativiserande av mindre förankring av könsroller i det svenska samhället och därmed också påvisa att prostitution är något som bör bekämpas. Att skapa en lag som i sin tur utgör en norm (eller normer) för att motverka en viss effekt är i grund inte något som kan anses kunna hålla ställning gentemot en lag som tas på mer allvar.

5.1.3 Nationella och internationella aspekter

Prostitutionsmarknaden är i sin platsbundna form ett nationellt fenomen som främst behandlas inom landet. Detta innebär inte att det endast finns prostituerade med ursprung i just det aktuella landet, vilket i sin tur innebär att det inte endast är kvinnor med medborgarskap i Sverige som är prostituerade i Sverige. Detta beror enligt författarna delvis på efterfrågan och delvis på den utökade marknaden av spridningssätt såsom internet och filmer. Prostitution som ren sexhandel mellan parter, i denna mening, utan produktionssyfte i form av pornografiska filmer och tidningar, finns enligt utredningen inom olika samhällsaspekter såsom massageinstitut, sexklubbar, ateljéer och så vidare.⁴¹

Människohandel är ett konstaterat internationellt problem⁴² – det sträcker sig över nationsgränser då människor förs från ett land till ett annat för att nyttjas i arbete till någon annans fördel. Europeiska Unionens direktiv för behandling av personer⁴³ (som exempel) styr hur lagar stiftas då man utgår från dessa. Det är ett fenomen som har en annan karaktär än sexköp. Människohandel kan leda till prostitution samtidigt som den har andra spridningsområden. Efterfrågan av speciellt prostituerade⁴⁴ finns i de rikare

⁴¹ ⁴¹ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 211.

⁴² SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 235.

⁴³ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s.221.

⁴⁴ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 236 ff.

länderna, och därmed kommer traffickingoffer ofta från fattiga förhållanden då det blir lättare att lova dessa - jämförelsevis - mindre bemedlade människor ett bättre liv i Europa eller Nordamerika. Det blir både en nationell och internationell fråga som, för att kunna förhindras, bör bekämpas med engagemang från alla parter.

5.1.4 Förövare

Då sexköpare kanske rent logiskt kan ses som en förövare så etableras det även i utredningen av sexköpshandel att dessa är (åtminstone delvis)offer.⁴⁵ Prostitution återfinns i ytterligare en position där ”linjerna” (min markering) suddas ut.

Arbetet har fokuserats på kvinnorna och i utredningen om könshandel påtalas även att männen behöver insatser och information om hur de inte endast skadar sig själva utan även kvinnorna som är inblandade - speciellt de kvinnor beroende av narkotika. Därmed anser man i utredningen att även männen är i behov av hjälp för att ”bearbeta de psykologiska följderna” av sina handlingar. Även här vill man ha ytterligare forskning om situationen för att stödja utvecklingen av arbetet med insatserna och förbättrandet av dessa.⁴⁶

Just att uppta köparen som en behandlingskrävande part är en av de större skillnaderna mellan Statens offentliga utredningarna. Just att denna part inte drivs av profitskäl (till skillnad från människohandlaren) utgör grund för skillnaden då köparen sägs drivas av socialt influerade psykologiska skäl som orsakats av hur samhället och föräldrarna har påverkat dessa personer. Dessa skäl, kan man argumentera, föreligger även hos människohandlarna men av annan art och utformning. Själva förhållandet av en överordnad part och en underordnad part är likt i båda fallen; människohandlaren och köparen är den överordnade parten, den människohandlade personen respektive den prostituerade är den underordnade parten. Även här visar på gråzoner som försvårar ”situationen” (min markering) mellan dessa olika parter.

⁴⁵ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 225f.

⁴⁶ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 215 ff.

Människohandel drivs kanske främst av vinstsyfte i form av exploatering⁴⁷ av människorna som mot sin vilja förs över gränserna och/eller bort från sina hem. Detta syfte ger motivet en själviskt grundad handling som påverkar utfallet. Man har utgått från en önskan om ekonomisk vinning som en av de främsta motivationsgrunderna. Ekonomiskt vinstintresse förstärker synen på offret i fråga som förbrukningsbar; en vara utan autonomi, subjektiva intressen, och så vidare.

I jämförelse med offer för könshandel så har dessa förövares offer en annan motivationsbakgrund. Författarna har i utredningen om människohandel en mer uppenbar positionering: offer är de människor som förs mot sin vilja över landsgränser och de som för han/hon över gränser är förövaren. Detta förhållande är i skillnad till utredningen om könshandel mycket klart och diskuteras inte i någon vidare mån då självklarheten i det som snarare utreds för att se över straffet. Att det är uppenbart polariserade positioner konstaterar därmed även att detta brott har tydliga åsikter som format att det blivit/utvecklats till ett brott. Denna klarhet föreligger inte hos utredningen om könshandel eftersom det är det man främst avhandlar. Det är därmed mindre komplext vad gäller offrets roll. Offret är den som är utsatt, och det är denna klarhet mellan offer och förövare som även resulterar i att när man rangordnar⁴⁸ offren så hamnar människohandelsoffer högre. Schwepes argumentation gällande motiv⁴⁹ ger återigen ett delat resultat. Rent positionsmässigt är det uppenbart värre att föra människor från deras hem än att tvinga dem ha sex mot sin vilja. Denna förutsättning gör jag nu för att poängtera en attityd som kanske här är mest uppenbar: det är värre att lura någon eller tvinga någon att färdas till ett annat land för arbete än att tvinga denna ha sex mot sin vilja. Ingen av de teorier jag har framställt tidigare diskuterar könsmissiga attribut men när det kommer till prostitution är det till stor del oundvikligt att inte komma in på ämnet. Så en intressant fråga man kan ställa är – och det är inte en fråga jag ämnar besvara – huruvida könsrollernas inprägling i samhället och hos människor visar tecken på att existera vid undersökningarnas fullbordande.

Likväl har inte tvångsarbete (till olika grad beroende på arbete) olika effekter, och har inte då en människohandlad och tvångsprostituerad person en mer lik position med

⁴⁷ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 221.

⁴⁸ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.

⁴⁹ J. Schweppe, 2012, s. 174ff.

en person som endast tvingats in i prostitution? Frågan uppkommer då när och hur man bör göra skillnad mellan prostituerad och prostituerad.

5.1.5 Åtgärder

Insatser av det sociala slaget gällande prostitution är ämnade att vara både ”förebyggande, stödjande och behandlande”⁵⁰ vilket i sig har sina orsaker. Mycket sägs utföras men det återkommande temat är att det saknas resurser och att de åtgärder som existerar behöver byggas ut eller förstärkas. Att det inte finns ett fullgott system att bekämpa könshandel - eller snarare, det läggs inte tillräckligt med resurser till att bekämpa könshandel - visar på en bristande vilja att inte fullt ut försöka ta itu med detta brott. Detta senare åsamkar dessutom en potentiell skepticism inför den föreslagna lagen och dess förmåga till faktiskt hindra brott. Efter att antal påminnelser⁵¹ om att prostitution i Sverige inte är ett jämförelsevis stort problem så konstateras det att inte nog med aktivt arbete genomförs eftersom det inte går på grund av resurser.

Ett behov av spridning av information är en av de mer centrala förebyggande åtgärderna. Denna informationsutbredning är en viktig faktor för att prostitution inte ska fortgå genom att kvinnor kan se det som en normaliserad inkomstkälla och att män behöver information för att inse att de skadar dessa kvinnor de köper tjänster av förutom att de även skadar samhället.⁵² Detta skiljer sig från utredningen om människohandel då denna snarare tar upp åtgärder och behandlingar⁵³ som kan (i huvudsak) sättas in i efterhand främst på grund av orsaken att man inte kan förutse brottet till samma mån som man kan. Denna skillnad påvisar att efter sexköpsbrott så finns det erbjudande om åtgärder i förhand vilket gör prostitution till ett fenomen som kan förutses inom vissa gränser. Man kan se om en person potentiellt är på väg att blir prostituerad. Men just så som oviljan i motsats till viljan samt typifierandet av offer återger så ligger skillnaderna främst i strukturerna kring brottet. Prostitution är främst ett socialt problem, och människohandel är ett rättsligt (om än grundat i sociala företeelser).

⁵⁰ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 215.

⁵¹ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 215 ff.

⁵² SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 215.

⁵³ SOU 2002:69

Sociala åtgärder och uppehållstillstånd är de ämnen som främst tas upp i anknytning till människohandelsbrottet därför att detta brott i synnerhet redan var lagstadgad i jämförelse med prostitutionsutredning som hade till uppgift att lägga en grund till hur en lag kunde se ut gällande kriminalisering av prostitution. Att kunna ge socialt stöd av olika art till offret ges stor betydelse inom utredningen främst då för att motverka eventuella trauman eller psykologiska skador.⁵⁴ Man påpekar även detta i könshandelsutredningen men där ligger fokus till större del på det tidigare stadiet, det vill säga, innan en person faktiskt blir prostituerad.

Vad gäller beskrivningen av den brottsliga handlingen människohandel utgör beskrivs denna som:

”Det handlar om ett hänsynslöst och i alla avseenden motbjudande utnyttjande av människor (...) i en utsatt situation (...).”⁵⁵

Man påvisar därmed att denna handling är av en rang högt över många andra och med rätta eftersom man i grund och botten talar om slaveri. Detta bör i sin form alstra en åtgärd som kan – åtminstone till del – återupprätta denna människohandlade persons liv. Detta involverar allt från socialt betingade åtgärder som till stor del liknar dem som erbjuds prostitutionsoffer men vid ytterligare diskussion gällande bedömning av uppehållstillstånden så tas statens roll upp i en bredare utsträckning.

”De tidsbegränsade uppehållstillstånden kommer att ges av skäl som har att göra med statens intresse och behov av medverkan i utredningar om allvarlig brottslighet.”⁵⁶

Vid tidsbegränsade tillstånd så återfinns det huvudsakliga skälet att dessa offer av människohandel kan var behjälpliga i utredningen (som bevispersoner) om de nu så vill och kan därmed ges tillfällig rätt att befinna sig i Sverige. Likheter mellan dessa två offentliga utredningar befinner sig inom just ramen av bevispersoner. Det påtalas vara en viktig aspekt att man kan använda sig av offren i den rättsliga processen och en avgö-

⁵⁴ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 239.

⁵⁵ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 235.

⁵⁶ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 243.

rande faktor att få vittnesmål.⁵⁷ Här kan man i stor utsträckning se att villkoren liknar varandra. Bevispersoner (eller speciellt i detta fallet: offren) får betänketid⁵⁸ huruvida man faktiskt vill vara behjälplig i utredningen. Enda skiljelinjen är påtalet om uppehållstillstånd. Detta är mer förankrat som en viktig aspekt hos människohandeln då detta är ett transnationellt brott. Att kunna ge en person i ett utsatt läge en chans att bestämma hur man vill göra, antingen att vilja vara en del av den rättsliga processen och stanna ett tag, eller att inte vilja vara part över huvud taget belyses som aspekter man måste beakta. Den sista aspekten är inte lika påtalad i utredningen om människohandel då denna behandlar permanent uppehållstillstånd. Detta ges som mest utrymme i diskussionen när det förekommer humanitära skäl eller när en person har blivit så skadad av sin behandling inom trafficking att denna inte kan tillföra något innan den fått omfattande hjälp såsom läkarvård. Ännu en aspekt man uppmärksammar är en efterkommande vedergällning⁵⁹ är en riskfylld bakgrund för offren när de återsänds speciellt vid de fall offren i fråga har fungerat som bevispersoner i en utredning. Gruppen eller personen som legat bakom kan söka upp den före detta traffickerade personen för hämndaktion och personen som varit människohandlad utsätts för ytterligare risker. Personer som söker kontakt med polis och har avvisats innebär en förlust av information.⁶⁰ Effektiviseringen av bruket av bevispersoner föreligger här. Effektivitet är en aspekt som båda utredningarna påtalar behövs men att denna också är grundad i resurser. Polisens uppgift blir då att faktiskt hålla förhör så tidigt som möjligt. Upphållstillstånd blir sedermera ett utfall baserat på fallet i fråga.

Inom området för sociala åtgärderna så har utredningarna liknande förutsättningar för att kunna hjälpa offren och för att offren i sin tur ska kunna hjälpa uppföljande utredningar av offren. Det är inom det här området som finner mest likhet mellan offrens position och har inte lika stora skiljande hierarkiska⁶¹ avstånd som inom föregående områden. Rangordningen är mer utjämnad än tidigare även om skillnader visar sig i

⁵⁷ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 237.

⁵⁸ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 241; ⁵⁸ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 213ff.

⁵⁹ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 238.

⁶⁰ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 237.

⁶¹ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.

vilken utsträckning olika fall behöver offret som bevisperson. Det är inom människohandelsutredningen ett större problem då offret kan behöva uppehållstillstånd eller redan har flyttat hem igen (till sitt hemland det vill säga) när man behöver förhöra eller uppta vittnesmål. Detta är inte till samma grad ett problem inom könshandeln förutom när denna är kopplad till exempelvis trafficking. Motiveringen är i likhet med rangordning⁶² grundat på behovet hos utredningen och i vilken mån offren behöver vård och omsorg för det som hänt dem.

5.1.6 Kriminalisering

För att återknyta till inledningen av min analys har jag valt att placera kriminaliseringsaspekten här. Den är i båda utredningarna i mångt och mycket kopplad till viljan och oviljan hos de som betraktas som offer.

Kriminalisering av prostitution föreslås genom argument att detta är ett val och inget man som prostituerad kan vara ett offer för. Ett frivilligt insteg i prostitution involverar ett aktivt val vilket i utredningen inte kan anses ge något annat alternativ än att kriminalisera prostitution för att genom en normativ reaktion försöka förhindra mer och fortsatt prostitution.

Å ena sidan så finns det argument för att kriminalisera den prostituerade i den mån att de valt att prostituera sig; ett medvetet val som inte anses av dem som ämnar skapa normer är rätt. Prostitutionens motivering i denna form ger reson för att inte se den prostituerade som offer utan istället förbrytare. Om man å andra sidan ser djupare så framkommer det enligt författarna att det inte alltid är ett eget val till någon större del. Bakomliggande orsaker såsom drogberoende, (så kallade) ”pojkvänner” och människohandlare som blir, eller samarbetar med, hallickar, psykiska problem och så vidare, sägs ha stort inflytande på kvinnornas handlande. Prostitution kan i vissa fall ses som den enda eller, i en svår situation, den enklaste utvägen för kvinnorna och männen. Motivationen⁶³ bakom brottet får en karaktär med flera alternativ som också ger en komplex bild av den prostituerade.

Argumenten för kriminalisering av prostitution utgick ifrån att en minskning av prostitution samtidigt medförde en minskning av omgivande brott och att spaningen

⁶² K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.; J. Schweppe, 2012, s. 174ff.

⁶³ J. Schweppe, 2012, s. 174ff.

skulle öka genom ökade resurser. För offren inom prostitution skulle detta innebära både risker och fördelar som inte tas upp i detalj utan närmast endast berörs innan man förflyttar sig vidare. Att offren samtidigt skulle kriminaliseras var ett förespråkande av författarna främst lutade på argumentet att en kriminalisering skulle vara normskapande och att prostitution inte passar sig i ett jämställt samhälle.⁶⁴ Ur ett perspektiv som ämnar vara jämlikhetssträvande mellan parter, och grundar sig på motiveringen bakom brottet såsom Jennifer Schweppes teori utgör, så finner sig en kriminalisering även här tudelad mellan tvång och vilja.

Dessa omgärdande orsaker ger bilden av att dessa kvinnor behöver någon sorts behandling oavsett som det är socialt, psykologiskt, eller generellt hälsobaserat. Trots detta kvarstår det att prostitutionsyrket anses vara ett brott och att se den prostituerade parallellt som offer ger en ofokuserad, och debatterad bild av den prostituerade vilket i sin tur ger den personen en position rent förövare- och offermässigt som nästan automatiskt är underordnad hierarkiskt⁶⁵ den av ett människohandelsoffer bara genom att det framkommer i Statens offentliga utredningarna att det är skillnad. Om det inte finns en klagjord åsiktstagande – mer än ett normativt positionstagande – så faller sig könshandel platt gentemot människohandel även det kan diskuteras vilken som faktiskt kan sägas åstadkomma mer skada. Kriminalisering av människohandel har i jämförelse ett klart och tydligt inrättande i lagstadvärdet när man väl gjort särskiljandet mellan människohandel och människosmuggling. Konstaterandet utgår från att i båda fallen befinner sig en utlänning olovligt i Sverige men under olika förutsättningar. Förändringar inom Schengenområdet har dessutom förenklat resor mellan länder då man tagit bort kontroller.⁶⁶ Därmed bör man även öka kontrollerna inom Sverige⁶⁷ för att motverka denna effekt friare rörlighet innebär. Det blir - ultimatum - ett specificeringsproblem för permanent uppehållstillstånd som är av en annan kaliber än prostitution; om en lag blir för specifik kan personer som egentligen räknas in falla bort då de

⁶⁴ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 212-213.

⁶⁵ K. McConnachie; K. McEvoy, 2012, s.528 ff.

⁶⁶ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 256

⁶⁷ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 259-61

inte hamnar inom den bestämda ramen.⁶⁸ Specificeringen skulle främst föreligga i hur man definierar offer.

Straffet för människohandlarna motsvarar i regel fängelse⁶⁹ och även om straffet för människosmuggling är diskuterat i mer detalj i anknytning till utlänningslagen (UtlL) så framkommer det att i mångt och mycket innebär ett straff för människohandel fängelse. Förutom själva brottet människohandel så kan människohandlaren även dömas för andra brott den gjort mot offret i fråga.⁷⁰ Återigen visar sig skillnaden rent hierarkiskt mellan de olika brotten när vi nu kommer till utredningen om könshandel.

Utredningen om könshandel framhäver sitt problem med bevis. Svårigheterna skulle bli stora då man är tvungen att ge prov på att en brottslig (och därmed en straffbar) handling utförts.

”Självfallet skulle det i många fall vara svårt att visa att ett avtal träffats om ersättning för en sexuell tjänst och ingen av parterna kan förväntas ha något intresse av att avslöja detta.”⁷¹

Detta problem ger också utslaget att straffet inte kan sättas högt för könshandlaren men man vill ändå sätta det för att markera sin position gällande könsroller; att det är något som genomsyrar samhället och därmed är viktigt att behandlas och diskuteras. Det är inte endast en fråga om brott när det kommer om samhället utan könsroller kommer in på andra ämnen såsom sexuella trakasserier på arbetsplatsen vilket också har samma verkan på jämställdhet. Det har, det vill säga, dålig verkan på jämställdhet och måste bekämpas då det vårdar könsroller som anses främja könshandel. Eftersom man anser att prostitution utnyttjar och skadar för vinnings skull så vill man göra klart att prostitution är oacceptabelt. Härvid ankommer man till slutsatsen att prostitution bör kriminaliseras,⁷² alltså att båda parterna anses utföra brottsliga handlingar. Att man ul-

⁶⁸ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 241.

⁶⁹ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 208.

⁷⁰ SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002, s. 227.

⁷¹ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 223.

⁷² SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 224.

timat anser att den prostituerade bör kriminaliseras kan sägas bero på en syn som kan diskuteras bero på varierande orsaker, men huvudargumentet utgår från att man vill deklarerat sin ståndpunkt i frågan och arbeta för att avlägsna prostitutionen.⁷³ Fakta talar inte för deras åsikt gällande kriminaliseringen då de själva påpekar bevissvårigheterna, dåliga resurser och gränsdragningsproblem. Rädslan för att folket i Sverige i framtiden ändrar åsikt till att likna de mer liberala synsätt som existerar i andra europeiska länder och därmed normalisera sexköp är framstående mot slutet av kapitlet. Samtidigt återigen uppkommer problemet jag påtalat tidigare och som författarna påtalat att kvinnan (eller, snarare, den prostituerade) dessutom ses som offret men att störst effekt skulle fås genom en dubbel kriminalisering.

5.2 Diskussion

Har uppsatsfrågorna besvarats? Om vi påminner oss om dem så var dessa mindre frågor (inte huvudfrågan): Hur skiljer sig innehållet i Statens offentliga utredningarna åt inom de större områdena de behandlar; de områden jag talar om då är motivationen hos de olika parterna, närmare bestämt om de förutsatta offren drivs av vilja eller ovilja, om det finns något som typifierar dem, om brottet är nationellt eller internationellt, åtgärder som sätts in och hur kriminaliseringen samt straffläggningen ter sig. Hur skiljer sig utredningarna åt när det kommer till den sociala behandlingen och ställningen hos offren?

Den första delen – det som har i grund utförts genom analysen – har gett ett resultat. Detta resultat är att sexköp är tydligt underordnat trafficking av människor både vad gäller påföljd och prioritering i Statens offentliga utredningarna. Detta beror på flera orsaker; prostitution är det som i många fall föranleder trafficking; men traffickingens motiv har många fler orsaker. Det vill säga trafficking är ett bredare område att tjäna pengar genom än endast prostitutionsgrenen. Det sista är att det ter sig som om man tror att om man kan blockera hålen smugglarna tar sig igenom kan man även strypa den diversifierade marknaden som den producerar. Istället för att göra Sverige så oattraktivt som möjligt för smugglare genom att arbeta inifrån och ut; alltså stifta lagar som är kapabala att reducera brott så vill man spärra gränser och sedan tro att allt löser sig medan

⁷³ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 225 ff.

man försöker rota ut ”ogräset” (min markering) som växer innanför Sveriges gräns. Men det handlar samtidigt inte endast om Sverige som land att sätta standards, som författarna själva säger; att genom att sätta ner åsikter i skrift, genom lagar, så signalerar man även till andra länder att detta som sker inte är acceptabelt. Och om detta hade hörtsammats så hade borde rent teoretiskt marknaden strypa sig själv.

Både smugglade människor och prostituerade människor används för deras kunskap om vad som skett dem av myndigheter genom rättsliga utövanden men i jämförelse vad dessa utsatts för (vare sig det är frivilligt eller ofrivilligt) så kommer man till slutsatsen att de inte är lika. I olika synvinklar så har de båda Statens offentliga utredningarnas ämnen baksidor som är olika grava men att frakta en människa över landsgränser ter sig mycket mer allvarligt än att tvinga någon sälja sex. Med detta sagt så är det inte osannolikt att dessa två ”tredje” personer är en och samma person. Att frivilligt gå med på något gör inte läget mer uppenbart. Att sälja sig är inte lika allvarligt som att kliva över en landsgräns. Det första är ett nationellt problem (främst), och det andra är ett transnationellt. Det läggs mer krut på att bekämpa smuggling och människohandel av anledningar men att bortse från skador som kan uppkomma på grund av prostitution är att bortse från inhemska problem som behöver åtminstone nästan lika mycket uppmärksamhet.

Att sälja sex är inte värre än att föras över gränser även då det konstateras att enskilda personer lider av detta men eftersom människohandel rakt ut kategoriseras som ett brott mot en enskild person samt mot olika länders regler så har detta samtidigt klassificerats som ett värre brott. Sexköp är i sin form ett brott mot svenska staten, det framkommer tydligast i de sociala åtgärderna. Det finns inget tydligt offer och därmed ingen som kan kräva exempelvis skadestånd, och då straffet är antingen fängelse eller böter så utmäts detta straff att tillföra något till den svenska staten. Den svenska staten straffar med fängelse för att följa sina regler, och om straffet är av monetära slag så tillfaller dessa staten. Prostitution är i jämförelse ett brott som ligger inom ett mindre område än människohandel; inte bara fysiskt utan även rättsligt.

Vad gäller återsändandet av offer så kan man diskutera det utan att få något reellt, allmänt svar. Efter att ha läst Statens offentliga utredningar så ter det sig så att det beror på offren och deras upplevelser till viss del. Men att skicka ”hem” personer som möjligtvis har önskan att stanna är ett sätt att avsäga sig problemets existens eftersom det finns en risk att detta sker mot personerna igen och mot andra. Resonemanget är inte till offrets bästa. Denna person (offret) hade trots allt inte kommit till Sverige om inte efter-

frågan hos svenska medborgare hade funnits - såvida man inte skapar lagar som faktiskt i rent praktiska former fungerar att motarbeta efterfrågan så kommer "tillgången" också finnas.

Att män har tillgång till kvinnors kroppar strider mot allas lika värde och jämställdhet.⁷⁴ Prostituerade i Sverige var och är i mångt och mycket en utsatt grupp som har ådror av alkohol- och narkotikaberoende rinnande genom sig vilket kan förvärra dessa kvinnors livssituation och nu mer än tidigare fått dem att hamna i prostitution.

Det hela kan summeras till "gör som jag säger, inte som jag gör" då man vill fördöma sexköp. Ändå framgår det tydligt att kvinnor och mäns könsroller antingen är så väl förankrade eller att brottet i realiteten inte har någon egentlig betydelse för samhället att effektivt bekämpa. De kluvna åsikterna om individen gentemot samhället och huruvida detta bör tas i beaktning är en fråga som diskuteras och i hur stor utsträckning en individ är fri att göra som denna själv vill. Den sista delen kan självklart angripas ur ett paternalistiskt perspektiv; att man måste fånga upp dessa människor innan de träder in i beteende som inte endast skadar dem själva utan samhället i stort.

Praktisk handling avspeglar inte åtagande, i form av kriminalisering, när det kommer till prostitution. Man försöker skapa normativa regler för att hindra att brottet utförs men när det kommer till att rent faktiskt straffa förövarna ger det inte ett resultat där könsköparna kan drivas ut från invanda mönster. Det är ett snabbt slag på fingrarna samt möjligtvis sociala åtgärder men att få dem per se att avstå från att köpa sex är ett ämne som tåls att diskuteras vidare.

Människohandel *är* ett klart grövre brott. Att handla med människor är en fruktansvärd handling som måste bekämpas. Efter min jämförelsen framgår det klart och tydligt. Men om jag som uppsatsförfattare skulle framföra en tanke som ofta återkommit under min analysprocess så är det att de rättsliga och polisiära insatserna, som implementerats och föreslagits, inte är helt diskuterade. Vid prostitution är de nationella insatserna som står i fokus och vid människohandel är det internationella därför att det är ett nationellt respektive internationellt problem vid kategorisering. Författarna till de två olika Statliga offentliga utredningarna säger själva att dessa två brott ofta är sammankopplade med varandra, men ändå framgår det klart och tydligt att de två fenomenen bekämpas på olika håll och med till del med olika medel.

⁷⁴ SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet, s. 213ff.

Ser man till punkterna som framkommer i båda utredningarna, med speciellt fokus på hur dessa är sammankopplade så finner man sig i ett tillstånd av särskiljning. Den föreslagna lagen om könshandel är ett normativt skapande. Människohandel är ett ”riktigt” (min markering) brott som bör och måste bekämpas. Denna särskiljning ger också utkomsten att man (tillsynes vis genom dessa två offentliga utredningar) inte ser kopplingen mellan dessa som skulle kunna leda till en alternativ lösning. Hade man försökt att avväga brotten och ta itu med dem med medel som faktiskt kunde resultera i att den ena brottet löser en del av det andra så hade man möjligtvis kunnat minska förekomsten av båda. Hade prostitutionen tagits itu med på ett effektivt sätt så hade denna marknad kunnat slås ut av den enkla anledning att finns det ingen efterfrågan så behövs ingen tillförsel. Människohandel hade otvivelaktigt funnits kvar i en eller annan form men könshandeln hade kunnat arbetas med till en högre grad.

Man kan se att de olika delarna överlappar varandra och har med varandra att göra när det kommer till synen på offren.

För att slutgiltigen svara på huvudfrågan så beror synen på offren kring de omgärdande omständigheterna och den rankning som ges brottet och därmed också offret och förövaren. Synen på offret är grundat på flera orsaker men en av de främsta skiljelinjerna är det som inledde analysen; vilja och ovilja. Det vill säga inte endast motivet hos förövaren utan även det motivet som offret har. Det är en av de större förutsättningarna som påverkar resten av innehållet i SOU:erna. Dessa skiljelinjer fortsätter igenom resterande ämnen med undantag för åtgärderna. De sociala åtgärderna som erbjuds offren är mer jämlik offren emellan och även det här finns olika åtgärder för olika situationer så är det inom detta ämne som offren hamnar på en jämlik nivå på grund av att de är offer. Den andra frågan gällande hur innehållet skiljer sig åt i de två SOU:ernaanser jag mig redan ha svarat på genom slutdiskussionen. Den tredje frågan är hur utredningarna skiljer sig åt när det kommer till den sociala behandlingen och ställningen hos offren? Prostitution och kanske främst prostituerade kvinnor är ett ämne som är diskuterat i förhållande till könsroller. Dessa tyder på att det är ett socialt problem som behöver bearbetas jämsides med jämställdhetsarbetet då kvinnorna stigmatiseras då de säljer sex. Denna insikt resulterar ändå i att människohandelsoffer har en högre rankning offer emellan men att de får någorlunda jämlik behandling tyder på att dessa behöver bekämpas med sociala åtgärder (vilket jag håller med om) för att kunna bekämpa prostitution och människohandel.

5 Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen var att nå insikt om vilket brott som var mest socialt oacceptabelt. Vid undersökandet blev resultatet till detta att de inte var accepterade på olika sätt och på olika nivåer. Prostitution - eller snarare – sexköp var ett problem som inte ansågs kunna vara accepterat då det bryter mot socialt jämställdhetsideal grundat på könsroller, och människohandel bröt mot en jämlikhetsprincip som är mer grundläggande än endast könsroller. En nödvändighet är dock att hitta effektivare sätt att bekämpa dessa brott om man vill göra mer än att endast konstatera sin ståndpunkt i en fråga.

Teori som har använts grundar sig i rangordning och hierarki mellan offer, metod var grundad i innehållsanalys samt komparativ analys.

Frågeställningen var hur synen på offren var i SOU:erna samt hur dessa skiljde sig åt inom de större ämnesområdena i de offentliga, statliga utredningarna och hur den sociala och ställningen offren emellan tedde sig. Det sammanfattade resultatet så var en avgörande faktor för hur synen på de olika offren framställdes huruvida offret var villig eller ovillig. Att en person gör något mot en annan persons vilja, som exempelvis inom människohandel, rankades högre än om man kunde påpeka att offret inte i alla fall var ovillig såsom inom prostitution och könshandel där människor inte generellt alltid är tvingade att sälja sex. Sexhandel innebär då att dess offer finns hos både sexsäljare och sexköpare för att det är underliggande sociala problem som påverkar människors handlingar. Detsamma gäller inte för människohandel som är ett brott av en annan kaliber där ekonomisk vinstintresse ligger i fokus.

Referenser

Bailey, Joshua, "Freedom or Slavery? The Harm in Legalizing Prostitution", *A World-wide Student Journal of Politics*, North Central College, Fall 2009/Spring 2010, s. 185-207.

Haynes, Dina F., "Used, Abused, arrested and deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers," *Human Rights Quarterly* 26 no. 2, May 2004, s. 221-271.

McConnachie, Kirsten; McEvoy, Kieran, "Victimology in transitional justice: Victimhood, innocence and hierarchys", *European Journal of Criminology* 2012 9, DOI: 10.1177/1477370812454204, s. 527-538.

Schweppe, Jennifer, "Defining Characteristics and Politicising Victims: A Legal Perspective", *Journal Of Hate Studies*, Gonzaga Institute for Action Against Hate, Vol. 10, 2012, s. 173-198.

ten Boom, Annemarie; Kuijpers, Karlijn F. "Victims' needs as basic human needs", *International Review of Victimology* 2012, vol. 18, s. 155-179.

Waltman, Max, "Prohibiting Sex Purchasing And Ending Trafficking: The Swedish Prostitution Law", *Michigan Journal of International Law*, Fall 2011, [Vol. 33:133, s.133-157.

SOU 1995:15. Könshandeln. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Fritze, 1995, Socialdepartementet.

SOU 2002:69. Människosmuggling och offer för människohandel. Slutbetänkande av Anhörigkommittén. Stockholm: Fritzes, 2002.